

IGEHIRDETŐK ÉS IGEHIRDETÉSÜK

Richard Baxter

(1615–1691)

- 1615 Született november 12-én Rowtonban, Shrewsbury, Shropshire közelében Angliában
- 1630 Megtérése éve
- 1634 Elhatározza, hogy lelkipásztor lesz
- 1637 Felavatják a worcesteri katedrálisban
- 1640 Lelkipásztor lesz Kidderminsterben
- 1646 Visszatér Kidderminsterbe, miután tábori lelkészként szolgált Cromwell hadseregében
- 1660 Megfosztják lelkipásztorságától
- 1662 Az Uniformitás törvénye alapján megfosztják egyháztagságától
- 1685 Bíróság elé viszik és bebörtönzik
- 1691 Meghal december 8-án Londonban

Anglia történetében még sohasem voltak kaotikusabb időszakok, mint *Richard Baxter* életideje alatt. A háború, a megosztottság, az üldöztetés és a betegeskedés ellenére Baxter mégis egyike lett a történelem legnevezetesebb prédikátorainak. Életrajzírója mondta róla: „Az összes csodálatra méltó prédikátor közül, akik befolyásolták az angol nép vallásos életét, Baxter tagadhatatlanul kiemelkedik.”¹

Élete és kora

Baxter életideje alatt (1615-től 1691-ig) Anglia vallási és politikai élete számos háborúskodó táborra töredezett. 1603-ban *James Stewart*, a skóciai *VI. Jakab*, valamint az angliai *I. Jakab* emelkedett az angol trónra. Jakab, aki eltökélten hitt a királyok isteni jogában, rászánta magát az abszolút kormányzás létrehozására. Egyik első cselekedete az volt, hogy a puritanizmussal ellentétes politikát hirdetett meg, amely mozgalom az anglikán egyházban arra irányult, hogy eltörölje az egyházból a katolikus szertartások és gyakorlatok maradványait. Az anglikán egyház akkor két nagyon eltérő csoportból állt: a szigorú egyházi formákhoz ragaszkodó anglikánok és a puritánok csoportjából, akik az egyszerűbb istentiszteletre áhítoztak.

Jakab ellenkezése a puritánokkal szemben számos tényezőn és félelmen alapult. Jakab félt attól, hogy a puritánok az egyházkormányzásnak azt a demokratikus formáját akarják magukévá tenni, mint ami Skóciában volt. Azt hitte, hogy abszolút kormányzás lehetetlen az államegyháztól függetlenül, amit felülről a püspökök irányítanak; ezt kiáltotta a puritánok papságának: „Ne legyen püspök, ne legyen király!” Továbbá, a puritánok zavarták az egyház nyugalma és ezzel együtt az ország békéjét is. Ezzel a velük szembeni ellenállással Jakab puritán csoport elkeseredett ellenségeskedését váltotta ki Angliában. Eközben sikerült elidegenítenie a katolikusokat is; a vallási spektrum mindkét szélső csoportja ellen fordult. Azután elidegenítette a parlamentet: előadást tartott a parlament tagjainak a királyok isteni jogáról, akik ezt azzal bosszulták meg, hogy hangoztatták a parlament hatalmát olyan módon, hogy azt ő is meg tudta érteni. Angliában a parlament kezében volt a kincstár, és Jakab túlköltekezett. Amikor több pénzt próbált szerezni, a parlament nem akarta megnövelni az adókat. A király ismételten feloszlatta a parlamentet, újat hívott össze, de erőfeszítései akadályokba ütköztek és ez a folyamat ismétlődött többször is. Amikor meghalt, a hitelét veszített monarchiát fiára, I. Károlyra hagyta.

Károly csaknem azonnal összeütközésbe keveredett a parlamenttel, és aztán 1629-től 1640-ig parlament nélkül próbált uralkodni. Eközben elidegenítette az átlagembereket azzal, hogy erősen támogatta a szigorú egyházi formákhoz ragaszkodó anglikánokat, akik azonnal próbálták eltörölni a puritanizmust. Feldühítette a társadalom gazdagabb tagjait is azzal, hogy egyre magasabb adókat vetett ki rájuk.

1637-ben Károly fatális hibát követett el: eltökélte, hogy kiterjeszti az anglikán istentiszteletet Skóciára is. Angol alattvalói nem akartak lázadni, de a skótok nem ismertek ilyen tétovázást, és Károly erőfeszítéseire fegyveres ellenállással válaszoltak. Mivel Károlynak kevés pénzforrása volt – csak a parlament tudta volna emelni az adókat, de ő nem akarta összehívni a parlamentet –, ami miatt ellátatlan volt a hadserege. A skótok visszaverték az angol hadsereget, és nagyobb ellenszolgáltatást követeltek az angol földről való visszavonulás fejében.

Károly a parlament összehívására kényszerült, hogy egy fölemelt összeggel kifizessék a hadisarcot.

A törvény és a végrehajtás által a parlament örökre eltörölte az abszolútizmust Angliában az 1640-től 1646-ig terjedő években. Amikor a parlament 1640-ben ülésezett, csaknem egy emberként határozta el, hogy megnyirbálják I. Károly abszolút hatalmát. Egyes parlamenti tagok még tovább is akartak menni; át akarták ruházni a hatalmat a királyról a parlamentre. Megosztottak voltak azonban afölött, hogy a parlament miként vegye át magának a hatalmat. A kérdés megosztotta tette őket vallási és politikai alapon is: egyrészt voltak a puritánok és parlamentpártiak, másrészt voltak a mérsékelt anglikánok és királypártiak.

1642-ben ez a feszültség polgárháborúvá fajult. Károly próbálta letartóztatni a parlamentnek azokat a tagjait, akik a vele szembeni ellenállás vezetőiként voltak ismertek. Önvédelemből az Alsóház hadsereget teremtett, mire a király Oxfordba menekült, és magával vitte a királypárti kisebbséget az Alsóházból és a többséget a Lordok házából.

1642-től egészen 1646-ig polgárháború dúlt Angliában. A király ellenfeleinek vezetője Cromwell Olivér volt, aki jól felfegyverzett és alaposan képzett embereket gyűjtött össze. Katonai és erkölcsi követelményeknek vetette őket alá, ami nehéz, de eredményes vállalkozás volt. Cromwell katonái végül legyőzték a királyi hadakat, és Károly 1646-ban megadta magát.

A győzelmes hadaknak el kellett dönteniük, hogy mit tesznek ezután: egyesek folytatni akarták az uralkodást korlátozott monarchia keretében, Károly királlyal; mások nem bíztak benne. A következő események forradalomhoz és egyre radikálisabb lépésekhez vezettek. Végül a világ és Anglia legnagyobb részének megdöbbenésére Károlyt kivégezték.

Cromwell kézbe ragadta a kormányzást mint lord protektor, és a hadsereg védelmében uralkodott. Bizonyítékok jelzik, hogy Cromwell nem ezt akarta, és valójában a nép többsége sem ezt kívánta, de úgy tűnt Cromwellnek, hogy legjobb, ha megóvja a nemzetet attól, hogy további háborúba keveredjék. Cromwell alatt a nemzet eggyé vált és visszanyerte virágzását és tekintélyét.

Cromwell halála után az angolok ismét monarchiára váltottak át. Helyreállították a monarchiát II. Károlynak, miután biztosítékot kaptak rá, hogy a parlament hatalmát elismerik, mint az 1640-41-es törvény rögzített aktusát. 1660-ban az új király elfoglalta a trónt.

A Cromwell alatt elnyomott anglikán egyház visszanyerte hatalmát. Cromwell és a puritánok szigorú uralkodása éhessé tette az angolokat a boldogabb időkre, és a puritanizmussal szemben heves ellenállás tört ki. Egy ideig üldözték a szakadárokat, de általában békés körülmények uralkodtak.

II. Károly eleinte népszerű, kedves és bölcs uralkodóként ragyogást vitt az angol udvarba. De Károly azonnal kezdett szövetségeket kötni, hogy ismét abszolút hatalomhoz jusson az angol királyság. Megvesztegetéssel és csaknem minden más lehetséges eszközzel egyre jobban manipulálta a hatalmat. A különböző pártokat és érdekcsoportokat egymás ellen uszította Angliában, hogy megossza a népet, és abszolút uralkodó legyen.

Károly különösen népszerűtlenné lett az egyházon belüli szakadár csoport előtt, mert uralkodása alatt különböző törvényeket léptetett életbe. Az 1661-es Együttműködési törvény következtében 2000 puritán lelkészt száműztek az

anglikán egyházból, mert nem fogadták el az előirt imádságos könyvet. 1664-ben bebörtönözték azokat, akik ragaszkodtak a nonkonformista istentiszteleteken való részvételhez. II. Károly 1670-ben a francia XIV. Lajossal kötött titkos szerződést, és megígérte, hogy egy hatalmas pénzbeli támogatás fejében helyreállítja a katolicizmust Angliában.

A szakadárok agitáltak, hogy biztosítsák védelmüket a katolicizmussal szemben. A római katolikus uralkodástól való félelem sok ártatlan katolikus halálához vezetett. Két főbb párt kezdett kialakulni: az egyik beceneve a toryk (konzervatívok) pártja volt, a másiké a whig (liberális) párt. A toryk a királyt és az anglikán egyházat támogatták. A whig párt az alkotmányos monarchia mellett érvelt, protestáns királlyal az élen és a szakadárok iránti türelemmel. Károly igyekezett elég óvatosan egyensúlyozni a két csoport között, hogy elkerülje a háborút, ezenkívül parlament nélkül uralkodott.

Károly 1685-ben bekövetkezett halála után a római katolikus II. Jakab került a trónra, aki azonnal igyekezett javítani a katolikusok helyzetén Angliában. 1687-ben kiadta a Türelem deklarációját, ami szabad vallásgyakorlatot biztosított mindenkinek, hitére való tekintet nélkül. A szigorú egyházi szertartásokat követő toryk ezt ellenezte, és még a szakadároknak sem tetszett, mert legalább annyira féltek a katolikusoktól, mint amennyire vágyakoztak szabadon tartani az istentiszteleteket. 1688-ra II. Jakab politikája egyesítette mind a whig pártot, mind a torykat a királlyal szemben. Mindkét párt üzenetet küldött a Hollandiában élő Orániai Vilmosnak, hogy vonuljon be és vegye át a trónt. Vilmos elfogadta az ajánlatot. 1688. november 5-én partra száll és azt találta, hogy az angolok szabadítójukként köszöntötték. II. Jakabnak megengedték, hogy Franciaországba meneküljön.

Vilmos alatt nagy lépéseket tettek a vallásszabadság és az anglikán egyházon belüli csoportok közti viták lecsillapítása felé. Az 1689-es Türelmi rendelet nem adott teljes vallásszabadságot, de megadta az istentiszteleti szabadságot mindenkinek, *kivéve* az unitáriusokat és római katolikusokat. Az anglikán egyház államegyház maradt. A kegyetlen üldöztetés, bebörtönzés és a vallási kérdések miatti erőszakoskodás azonban megszűnt.

Richard Baxter e zűrzavar idején élt. Élete átívelte I. Jakab, I. Károly, Cromwell Olivér, II. Károly, II. Jakab és az odaérkező Orániai Vilmos uralkodását. Baxter 1615. november 12-én született Rowtonban, az angliai Shrewsbury, Shropshire közelében. Szülei kegyes, középosztályú emberek voltak, és gondos vallásos képzésben részesítették. Tizenöt éves korában megtért. Tizenkilencévesen eldöntötte, hogy a lelképásztori szolgálatba lép.

Baxter nem kapott egyetemi képzést – önmagát művelte. Sokat olvasott minden szakterületen, és képzetesebb volt, mint sokan, akik végigmentek a hivatalos akadémiai tanulmányokon. Amikor huszonhárom éves lett, lelkésszé avatták a worcesteri katedrálisban. Két éven át különböző helyeken prédikált anélkül, hogy lelképásztorsága lett volna. 1640-ben Kidderminsterben lett lelképásztor.

Amikor a király és a parlament közt kitört a polgárháború, Baxtert azzal gyanúsították, hogy a puritán párttal szimpatizál. Valójában úgy tűnt, hogy a monarchia híve, és eredetileg hűséges a királyhoz. Mégis, Kidderminsterben nyilvánosan megvádolták mint árulót, és barátai sürgették, hogy hagyja el a várost. Coventryben talált menedéket, ahol lelkészként szolgált a népek és a katonáknak. Végül Baxter tábori lelkész lett a par-

lamenti hadseregben, és számos csatában részt vett, amelyekben rendkívüli bátorságról tett tanúságot.

A katonák közt mindig éberem örködött azon, hogy eretnecség ne kapjon lábra, de sohasem erőszakkal próbált harcolni az eretnecség ellen, hanem inkább szavakkal. Kifejezte Cromwell elleni véleményét is: hangoztatta, hogy Cromwell rosszul tette, hogy elvette a monarchiát Angliától. Cromwell türelmesen hallgatta őt.

Súlyos betegsége és Cromwell sok lépéséből történt kiábrándulása arra készítette, hogy lépjen ki a hadseregből és térjen vissza Kidderminsterbe, ahol örömmel fogadták az emberek. A háború végén enyhült a feszültség a szembenálló felek között, és Baxter gyümölcsöző lelkipásztori szolgálatot végzett.

Prédikálásán, látogatásain és a konferenciákon kívül más területen is fejlesztette lelkipásztori és evangélikáló szolgálatát. Munkájában sok nem lelkészi személyt felhasznált. Hiit abban, hogy a laikusoknak kell végezniük a látogatást, és bizonyoságot kell tenniük keresztyén hitükről. Ima-összejöveleteket kezdett az egész területen, és ezeket az alkalmakat evangélikálásra használta fel. Erőfeszítéseinek hatása eredményes volt. Baxter mondta:

Amikor először idejöttem, csak egy család volt az utcában, amely tisztelte Istent; amikor távoztam, voltak olyan utcák, ahol nem lakott egy család sem, amely nem ezt gyakorolta és nem vallotta komolyan az istenfélelmet és az őszinteség reménységét.²

Baxter sokat írt (számos kötet lett az eredménye erőfeszítéseinek. Ezek némelyike klasszikus olvasmányként maradt fenn a keresztyén irodalomban. Életének vége felé kiadott műveinek száma meghaladta a 170 kötetet. Ezek közül sok könyv nagyon ellentmondásos volt, más könyvek áhítatos jelleget viseltek.

Egészen 1660-ig minden rendben ment Kidderminsterben, amikor II. Károly Anglia trónjára lépett. A szigorú egyházi rendet követő anglikánok gyakorolták hatalmukat, és a szakadókat megfosztották a szószékektől. Ezekért a nézetekért Baxternek is fel kellett adnia kidderminsteri lelkipásztorságát. Két évvel később az Uniformitás törvénye alapján kirekesztették az anglikán egyházból. Baxter sürgette az egyházat, hogy fogadja el a vallásszabadságot; könyörgött a szakadárak jogáért, hogy viselhessenek egyházi tisztségeket és prédikálhassanak. Megfosztották azonban a beszédhez való jogtól. Ennek ellenére továbbra is kifejezte nézeteit írásai által. Lelkipásztorságának elvesztése idején némi vigasztalást talált a házasságban. Szolgálatának korábbi idején szigorúan bírálta másokat. A korosodás finomította személyiségét és kevésbé élesen szólt, de eredményesebb lett.

1685-ben zendülés miatt perbe fogták; a kihallgatás paródiává lett. Amikor Baxter védekezni próbált, a bíró elhallgattatta és megintette: „Richard, Richard, azt gondolod, meghallgatunk az udvar megmérgezéséért? Richard, idős vagy, idős gazember; annyi könyvet írtál, hogy elég lenne egy kocsi megtöltéséhez, és mindegyik tele van zendüléssel – mondhatnám, áruval –, mint a hússal teli tojás.”³ Baxtert elítélték lázadás miatt, és súlyos bírságot szabtak ki rá addig az ideig, amíg a bírságot ki nem fizeti. Két évet töltött börtönben, mielőtt a bírságot a király elengedte.

Szabadulása után Baxter Londonban lakott, alkalmanként prédikált és tovább írt. Utolsó néhány évében békében és vallási türelemben élt, amit *Orániai Vilmos* uralma hozott meg. Meglátta, amiért olyan sokszor kiállt – hogy a különböző vallásos csoportok együtt élhettek ésszerű békében és harmóniában.

Londonban halt meg 1691. december 8-án. Korát megelőzte fáradozásával. A szolgálatról vallott fölfogásában, a személyes evangélikációval kapcsolatos meglátásaiban, a laikuság alkalmazásában, a vallásszabadságról és vallási türelemről vallott nézeteiben Baxter egyáltalán nem volt korának embere. Bátorságot mutatott a királlyal és a protectorral szemben, hősiességet a csatában, együttérzést nyája iránt és ragyogó elmét írásaiban. A legmegnyugtatóbb és legvigasztelésebb vallásos irodalmat képviselte angol nyelven, bár viharos ellentmondásokat élt át. Mint az ellentétek és meggyőződések tanulmánya, Richard Baxter élete ékesszólóan bizonyította Isten hatalmát.

Prédikálása és beszédei

Baxter egyike volt az első prédikátoroknak, akik hangoztatták a prédikálás előadói stílusát – a *beszélgető* stílust –, jöhetnek szokás szerint olvasta prédikációit. Kiadott műveinek sok fejezete, mint például a „Hívás a megtételnekhez” olyan prédikációk átiratai, amelyek bemutatják jellegzetes stílusát. Ezek a prédikációk bizonyosságai a természetes beszélgető stílusú előadásmódnak. Baxter hiit abban, hogy csak a legegyszerűbb szavakat kell használni:

A legegyszerűbb szavak a legsúlyosabb kérdések leghasznosabb szószóki kifejezései. A csiszolás a díszítésért és a finomítás az élvezetért van, de nem adnak választ a szükségletekre. Igen, nehéz a hallgatónak megfigyelnie a díszítés és finomítás anyagát, mert az rendszerint akadályozza a kérdés megfelelő működését, távol tartja a szívtől, megállítja azt a képzelődésnél, és könnyűnek látszó stílusúvá teszi...

Minden prédikálásunk legyen egyszerű, amennyire csak lehet! Ha nem oktatnád az embereket, mit tennél a szószéken? Ha igen, miért nem beszélsz úgy, hogy érthető legyen?⁴

Baxter törekedett az egyszerűsége és az ékesszóláshoz érkezett. Még nyomtatott prédikációi is bizonyítják ékesszólását, ami vonzotta és meghatotta az emberek minden rétegét, tanultakat és tanulatlanokat, gazdagokat és szegényeket. Baxter ezt mondta sikereiről:

Szószóki prédikálásom találkozott a figyelmes hallgatással. A templom rendszerint zsúfolt volt annyira, hogy öt karzatot kellett építeni odaérkezésem után; a templom a legtágasabb lett, ahol valaha voltam.⁵

Sikerei nem korlátozódtak a templom falaira: Kidderminster minden lakosa érezte lángszavú prédikálásának hatását, és hamarosan más légkör jellemezte a várost. Baxter ezt írta: „Az Úr napján nem volt rendetlenség az utcákon, hanem száz meg száz család énekhangját és a prédikációk ismétlését lehetett hallani, amint az ember elhaladt mellettük.”

Baxter prédikálását kezdettől fogva az evangélikációs buzgóság jellemezte; sem Whitefield, sem Wesley nem múlta fölül ebben a jellegzetességben. Ez volt főbb megkülönböztető vonása mint prédikátoré, és ez minden módszerére hatást gyakorolt. *McBates* mondta róla: „Baxter étele és itala, életének az ereje és öröme az volt, hogy jót tegyen a lelkekkel.” Semmi más nem foglalta el annyira Baxter gondolkodását, mint a lélek üdvösségének fontossága és az evangélium elégségessége az eredményes megtérésben; úgy gondolta, hogy „ha az emberek csupán úgy hallgatják ezt, ahogy kell, akkor aligha képesek ellenállni neki”.

Nem sok kétség fűződik „meggyőző erejé”-hez. Megvolt benne Whitefield minden buzgósága és heve, de túlszámalyta őt a logikus gondolkodásban. Baxtert áthatotta „a családiasan